

Disputationum Metaphysicarum
octava.
De
N E C E S S I T A T E E T
C O N T I N G E N T I A,
Quatuor
D. O. M. A.
In florentissima VVitebergensi Academia,
SUB PREST DIO
M. GEORGII GUTKII
Coloniensis Marchici.
Excuditam proponit
IOHANN BALTHASAR BERNHOLD
Onoldinus Francus.
Ad diem 9. Novembris. Horis lecogit consuetis.
ISOCRAT.
Σοφία μόνη τῶν κτημάτων αἰθάλεια.
VVITTEBERGÆ,
Typis Mullerianis,
Αποχρισονίας

M. D. C. X. IV.

Philos.
B.

08,28

*Amplissimis, Consultissimis,
Insigni rerum experientia, autoritate summa, &
eminenti dignitate conspicuis viris.*

Dn. ACHATIO GEISSENDORFFERO Illustriss: ac
celsiss. Princ. Dn. JOACHIMO ERNESTO,
March. Brand. &c. in Camera Onoldina Con-
siliario primario.

Dn. MARTINO SALTZHUBERO Illustriss.
Princ. ac Dominæ, Dominæ SOPHIÆ &c. viduæ Bran-
deb. Ducissæ Brunsvv. & Lunæb. à secretis
& intimis consiliis.

Dn. OCTAVIANO HELLER, Illustr. ac fortiss. dicti
Principis &c. expensarum præfecto fidelissimo.

Ut &
*Reverenda dignitate, doctrinâ & virtute praes-
stantissimo viro:*

Dn. BALTHASARI BERNHOLDO, Illustr. dictæ vi-
duæ SOPHIÆ, &c. Mystæ aulico, ac Templi ad D. Gum-
bert: quod Onoldi est, Pastori Vigilantissimo.

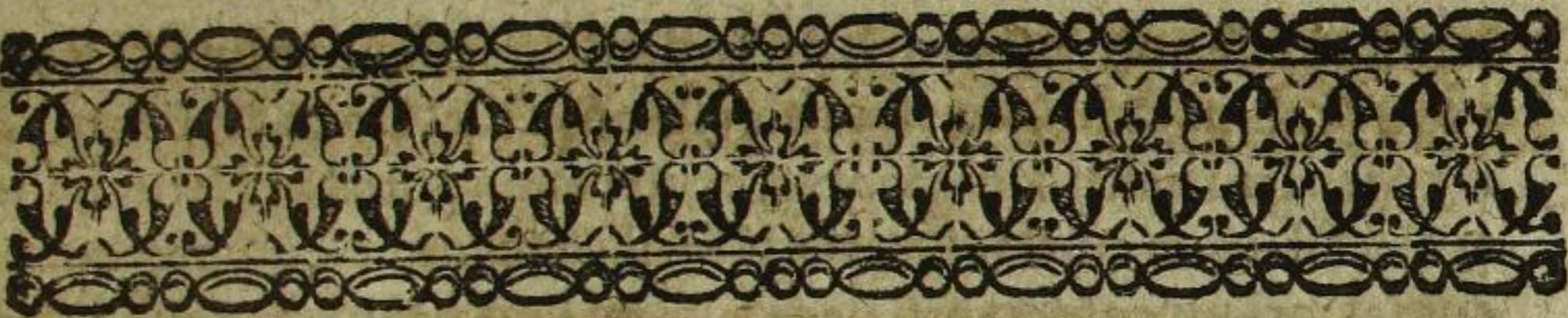
Dn. Mecænatisbus, fautoribus, promotoribus meis magnis, Patenti
oculissimo, non minus honoris quam amoris cuiusudcote
suspicendis.

*Hanc exercitij Metaphysici
περιτεχνα.*

Doctus Pietate,
Ductus obedientiâ,
Adductus gratitudine
Offerre volui, debui,

*Joh. Balthasar Bernhold
autor & Resp.*

Sächsische
Landesbibliothek
Dresden

Σω̄ Θεῶ

Διασκέψεως μετροφυσικῆς

DE

NECESSITATE ET CON- TINGENTIA.

Thesis I.

Vàm necessaria Necessarij & Contingentis sit cognitio, insignes per quàm , ac maximi usus id testatum faciunt. Etenim non tām in Philosophiaꝝ quam Theologizꝝ pomarijs versantibus, jucundissima , utilis & apprimè necessaria videatur : Quandoquidem Philosophus in doctrina hac, de Necessitate & Contingentia, percipit & intelligere discit, qualis sit & cohærentia & Ordinatio causarum & effectuum : quā intellectā & perspectā, non de rerum necessitate duntaxat , verūm etiam de scientiarum rectitudine, rectè judicare ei haud erit difficile. Theologus v. ex doctrina hac, occasionem sibi sumere potest, ostendendi , Providentiam divinam neq; Necessitati neq; Contingentiꝝ obstat. Cl. Præcept. noster J. Mart. Exer. Metaph. l. i. Ex. s. theor. i.

II. Originem nominis Necessarij à Cessando esse, quòd in eo minimè sit cessandum , Donatus ait; vel quod Nec esse possit, ut sentit Scal. de causis L. L. c. 166. Græcis ἀναγκαῖον dicitur.

III. Quadruplex verò Necessarij, ab Aristotele lib. 5. Met. cap. 5. ponitur homonymia: Nam Necesarium i. dicitur id, quod et si non est causa rei, sicut tamen illam comitatur, ut absq; eo res vivere,

Dominō esse nō possit; quō pacto nēcessariæ sunt animali, Respiratio & alimentum, euni sine his esse nō possit? Unde Scal. exer. 250. l. 3. Sine quo quicquam, inquit, existere non potest in Natura, illud ei Necessarium est. II. Dicitur Necessarium, sine quo nec bonum comparari aut conservari, nec ab iei malum aut vitari potest; hoc modo Necessarium est alicui, medicatam & amaram potionem bibere, ne ægrotet. Distinguitur hoc Necessarium à priori, quod in illo dicitur Necessarium ut res sit; Posteriori autem ut benè aut commodè sit. Alsted. Metaph. lib. I. c. 28. Havenreut. Comment. Super. Met. Arist. lib. 5. c. 5. pag. 462. III. Quod præter propositum & electionem agenti obstat, ut est omne violentum. Advertendum hīc, violentum duobus modis summi posse: Uno pro eo, quod vim infert, quo pacto Cic. Philip. 2. Antonium vocat violentum ac fūtem: atque hoc modo is, qui sursum lapidem projecit, dicitur violentus. Altero pro eo, quod unaquæque res per vim agit aut patitur, quo pacto motus lapidis ex inferiori loco, & quies in superiori, dicuntur violenti. Hoc loco cum violentum dicitur Necessarium, non priori sed posteriori modo est sumendum. Id enim quod vim infert, non dicitur Necessarium, sed Necessitans. Alsted. I. alleg. Havenreut. I. alleg. IV. Quartus & extremus modus Necessarij est, quo Necessarium dicitur id, quod aliter habere non potest, cuiusmodi est: DE U M esse, hominum esse animal, esse rationis participem, mortalem. Alsted. loc. alleg.

IV. In ultima hac acceptione propriè hoc loco sumitur Necessarium, & consistit ejus formalis ratio in eo, ut res non possit non esse, ob summam & intimam causæ cum effecto cohaesionem. Clariſſ. Dn. J. Martini, præceptor honorandus, Disp. Metaph. 10. th. 4. Alsted. I. I. Met. c. 28. Est autem affectio Entis, quia Ens consequitur, licet non immediate ac proximè: tamen mediante affectione quadam alia. Causarum enim diversimodè se habentium beneficio, Ens aliud dicitur Necessarium, aliud contingens. Disjuncta affectio est, quia non sola, sed beneficio oppositi sui contingentis prædicatur.

Tipleri rationes, lib. 2. cap. 6. q. 1. quibus Necessitatem & Contingentiā rectè inter affectiones Entis generales numerari probat, haec sunt: I. Quia omne Ens sive sit incomplexum sive comple-

xum,

sum, ut Enunciatum; sive absolutum sive respectivum, ut Causa
& Effectus, aut est Necessarium aut contingens. 2. Quid si Necessari-
tas & Contingentia excluderentur ex numero affectionum genera-
lium Entis, sequeretur, Ens sub communi ratione, non recte divi-
di in Necessarium & Contingens, quod tamen absurdum, & pug-
nat non tantum cum Sacra Scriptura & recta ratione, sed & cum
communi hominum sensu & experientia.

V. Definimus nos per suam formalitatem, quae in eo est, ut res
non possit non esse, ob summam & intimam causae cum effecto co-
haesione, J. Mart. Disp. 10. th. 4. Vitiose & obscurae à Timpl. I. 2.
Metaph. cap. 6. definitur Necessarium, quod sit actus Necessarij,
quatenus est Necessarium; vel addit, ut clarius loquar, est qualitas
per quam Ens aliter se habere non potest. Verum prior ejus definitio
obscura est, & *ταυτολογία* incurrit; Nam dubitari potest, an Ne-
cessarium ubique in formalitate sua actus sit: Videtur enim id de
Necessarijs futuris negandum esse. Posterior angustius assignat ge-
nus. Non enim contingentia qualitas est tantum, sed tam substantia
quam accidentibus recte tribuitur: His tam relatis quae absolu-
tis. Potius cum Scal. exer. 307. sect. 25. describendum statuimus,
quod sit immutabilis causae & effectus connexio. Clar. Dn. Jacob.
Mart. d. I. quest. 1.

VI. A Definitione ad Divisionem Necessarij recto & legitimo
ordine progredimur: Hujus v. varios gradus & distinctiones ex na-
tura rerum de promtas proposituri, distinguimus inter Necessarium:
Incomplexum & Complexum. Necessarium Complexum est Enuncia-
tio aliqua de re necessaria, cuius termini ex tribus Necessitatis gra-
tibus conflantur, ut DEUS est omnipotens, homo loquitur. Com-
plexa necessaria sunt triplicia: quædam componuntur ex terminis, qui
bus nullum responderet esse, ut Chimæra est chimæra. Quædam ex
terminis divinis intrinsecis, ut DEUS est Infinitus, Omnipotens,
summum Bonum. Quædam ex terminis significantibus Ens produ-
ctum & factum sive Creatum, Ut homo est animal, Jac. Mart. I. I.
exer. 5. th. 2. Alsted. I. I. Metaph. c. 28. Javell. I. 5. Met. th. 6. q. 12.
Necessaria Incomplexa sunt res simplices quae simplici & prima mentis
notione concipiuntur & Constituuntur, ac DEUS, intelligentia,
homo, Cælum, Jac. Martin. Disp. alleg. th. 7.

VII. *Incomplexum Necessarium est duplex: Vel Independens, quod ab omni causa liberum, non ab alio, sed immutabiliter est. Tale necessarium est DEUS, qui cum prima sit causa, & nihil presupponat, absolutam & independentem necessitatem habet. Unde & à Platone αὐτὸν Θεόν, à Scal. eruditè & piè αὐτούντος dicitur. Jac. Mart. exer. 5. th. 6. Vel Dependens, quod neq; entitatem neq; Necessitatem à seipso habet, sed à suo Conditore, ut sunt creata omnia, Jac. Mart. Disp. Metaph. 10. th. 11.*

VIII. *Dependens Necessarium vel est absolutum vel hypotheticum. Absolutum necessarium est, quod à perfectione rerum oritur, cuiusque actio vel omnino, vel secundum quid impedimentum externum perpeti nequit, & opponitur Contingentiae, ut loquuntur, extrinsecæ.*

Necessarium Hypotheticum, sive τὸ θεωρέσθως, est, quod admixtam habet contingentiam. Ideoq; causam necessariam non habet, sed duntaxat propter conditionem immutabiliter annexam non mutatur. Ut: qui ambulat, necessariò quidem movetur, causa vero ambulationis non est necessaria. Jac. Martini, Disp. Met. 10. th. 18. Cibum sumere, simpliciter Necessarium non est; at si ponamus, aliquem victum, fieri nequit, ut victu non utatur, Alsted. Metaph. lib. I. cap. 28. Huc pertinet illud Philosophi: Omne quod est, quando est, necesse est esse.

IX. *Hoc Necessarium in tot genera distribuitur, quot sunt causæ quæ supponi possunt; nimirum in quatuor. Quædā enim sunt **Necessaria ab Efficiente**, quæ Necessitas est causa naturalis, quæ agens naturale, eodem modo semper agit, nec facile, nisi divinitus impeditum, à prescripto ordine recedit: Ut, Diem esse, si ponamus solem ferri supra nostrum Horizontem. Estq; hoc Necessarium suis limitatum requisitis, qualia sunt: 1. agentis integritas. 2. Determinatio ad Unum. 3. Impedimenti remotio. 4. Subjecti habilitas. 5. Medij convenientia. 6. Absentia formæ. II. Deinde quædam finis est Necessitas, quæ finalis causæ est consequens, seu, sine quo finis haberi non potest. Atq; hæc ab Armando duplex constituitur: Altera ex suppositione finis: Altera ex parte finis sive Expedientia. Necessitas ex finis suppositione est, quæ veluti concausa rei adest, adeò ut absq; ea esset, subsistere minimè liccat: Quo pacto respiratio & Nutritio nulli non ini-*
Neces-

malis est Necessaria. Quomodo enim viveret animal nisi respiraret & nutritur? Hac quoq; finis Necessitate, necessaria est Materia omnibus rebus naturalibus ad sui generationem. Cum n. Naturaliter ex nihilo nihil fiat, sed ex aliquo, materiam adesse necesse est, si generari res debet. Sic terram, ob commodam hominum, omniumque animalium habitationem quiescere, Necessarium est. Necessitas expedientie est, sine quo tam facile quicquam non licet acquirere; sic Equus ad iter faciendum est necessarius, susceptio navigationis ad rem familiarem augendam, vid. J. Mart. exer. Met. s. th. 8. Hæc Necessitas duplex est, alia simpliciter necessaria est ut finis sit, ut cibus & respiratio ad prorogationem vitæ, sine anima rationali homo non est; Alia tantummodo ad commodius & melius esse: ut fluvium transiturus, commodius expeditiusque Navi quam vado transibit. sic commodius est, Philosophiam ante Theologiam discere. J. Mart. exer. s. th. 8.

III. Necessitas à Materia est, quæ in dolem & naturam materiæ comitatur, inde omne quod generatur & corruptitur, necessariò materiam habet, non verò contrà: Cœlum enim materiam quidem habet, neque tamen generationi & corruptioni est obnoxium. Arist. l. 1. & 2. de Cælo. l. de Mundo cap. 2. videatur Clar. Dn. Jac: Mart. exer. Met. s. th. 10.

IV. Necessitas à formæ Naturam sequitur. statuitur à Zabarella duplex: Constituens & Consequens, de quibus videatur Disp. 10. th. 33. J. Martini.

Et Necessitas hæc, quæ ex causis internis est, vocatur immutabilitas, quoniam causæ illæ internæ, Materia & forma, immutabilitatem rebus afferre videntur. In specie verò formalis Necessitas à Philippo Necessitas Definitionis dicta est. Vocatur etiam Necessitas Demonstrationis, vide exer. Jac. Mart. s. th. 9. Alsted. Met. cap. 28. pag. 226.

X. Restat paucis delineanda Consequentia & Consequentialia necessitas. Inter quas quid descriminis sit, apprimè notandum: Et Necessitas quidem Consequentia, est ipsius rei Necessitas, quæ consilit in essentiali causæ & effectus dependentia, quando scilicet res sequitur ex causa antecedente necessaria; vel, quando tam antecedens quam consequens in se est necessarium; Ut, cras orietur sol, Necesarium

Curium quidem est, sed non **Consequentia**, verum **Consequentia Necessitate**, habet enim causam Necessariam, nempe Naturae ordinem a DEO sancitum &c. **Consequentia** vero **Necessitas**, non est ipsius rei Necessitas, quam illesit in sua natura mutabilis & Contingens: Sed illius est Necessitas, quod ad rem illam positam sequitur; vel, quando Consequens non est Necessarium, nisi posito antecedente; Si tamen tam antecedens quam consequens sunt in se contingentes. v.g. Si homo currit, movetur.

Quid de Calvinianorum delirio, impiaque in DEUM Opt. Max. sententia statuendum sit, qui propterea Necessario Adamum lapsum esse dicunt, quia DEUS ipsum lapsum longis autem seculis prescivit, quaestio nostra prima breviter edocebit. Nos nunc ad alios.

XI. Doctrinam **Necessarij**, necessaria **Contingentis theoria recte excipit**, ut cui aptior adjungi vix posset comes. Prius vero quam **Contingentis Definitionem & Divisionem** contemplemur, ejus certitudinem prælibare & probare libet. **Dari** itaque **Contingentiam**, quid prolixâ opus demonstrationes? Ac probat illam I. ipsorum sensum iudicium & experientiam in Naturalibus, tum in hominum actionibus. Videatur Sagitt. Cent 3. axiom. Metaph. Dec. 3. ax. 4. Et enim videmus & observamus, multa in rerum natura sic se habere, ut possint esse vel non esse, ac proinde fieri & non fieri. Quam rerum evidentiam, & constans sensuum iudicium qui negatum iverit, è Philosophia pomarijs recte excludendus censetur: Sive; ei modò alapæ infligantur tres, modò decem, modò viginti, modò etiam de scala deturbetur, & contingentiam esse & casum, credo, tandem concedet. **Sagitt. I. alleg.** Quid? imò suadente ita Scoto in t. Sent. dist. 39. tormentis exponendas est & tam diu cruciandus, donec concedat, possibile esse se non torqueri. 2. Contingentiam esse res sublunares probant, quæ dñi aucti φάσεως prædictæ sunt, ad esse & non esse. Vide excell. Dn. Præcept. nostrum Jacob. Martin. exer. Met. 5. th. II. Item, in Disp. Met. 10. quæst. 2. 3. Si denique libera est hominum voluntas, utique non potest negari contingencia. Ratio; quia liberè agere est modò hoc, modò aliud agere: Imò jam agere, mox non agere, quæ omnia sunt contingentia. At libera etiamnum est hominum voluntas, ut fusè docet Piccol. gr. 2. Phil. mor. c. 22. fol. 203.

XII. Du.

XII. Duplex contingentis est acceptio: 1. Generalis (Vocatur & complexum contingens) cum sumitur pro omni eo, quod non est impossibile, sive sit contingens sive necessarium; Quo pacto Necessaria saepe numero contingentia dicuntur; sic dicimus; contingit Terram stare, Caelum moveri, solem moriri & occidere, ignem urere, quia ita fieri compierimus, quod tamē necessariū est necessitate physica & nequaquam contingens. In lata hac significatione, à Philosopho I. i. prior. anal. c. 3. § 3. sumitur: πολλαχως λεγεται τε ενδεχεσθ, Εγδ το αναγκαιον, Ε το μη αναγκαιον Ε διωστον εν δεχεσθ λεγομεν: Contingere quidē dicimus, & quod est necessariū, & quod nō est necessariū & quod est possibile. 2. Deinde specialis contingentis (vocatur & incomplexum contingens) acceptio est, quando in proptia significatione sumitur, pro eo quod nec est impossibile nec necessarium. sed antequam actu existit, & adhuc in causis suis esse suum obtinet, produci vel non produci potest, ut: Iohannem ambulare, sedere, legere, Aristotelem disputare contingit. Hoc ab Aristotele notatur, I. i. prior. Analyt. c. 13. § 2. λεγω δε, inquit, εν δεχεσθ, καὶ τὸ ενδεχόμενον, γε μη ὄντα αναγκαιον πεθέντα δ' υπάρχειν, γδὲν εἴσαι διὰ τοτε αἰδωστον: Contingere sive contingens est, quod cum non sit necessarium, si tamen ponatur in esse, nihil sequitur impossibile, h. e. contingens est, cui & necessitas & impossibilitas derogata est:

XIII. In ultima hac significatione sumptum definitur contingens, græcè ενδεχόμενον, quod fieri vel non fieri potest; Vel quod aliter se habere & esse potest, Exerc. Met. J. Mart. §. th. II. Barthol. in Enchir. Metaphys. c. 7. Alsted. in Metaph. I. i. c. 28.

In proprio hoc significatu sumptum contingens dupliciter accipitur. 1. In universalis. 2. In particulari. *Contingens in universalis* est ipsa contingentia rei formaliter sumta; quæ necessitate Physicâ necessariò datur, quo modo necessitatem quandam involuit contingentia, quæ omnis diversitatis & varietatis fons & origo est. Et hac distinctione isti occurritur objectioni quando dicitur: Cujus causa est necessaria illud ipsum est necessariū &c. Vide Clariss. Dn. J. Mart. Exerc. Met. §. th. II. *Contingens in particulari*, est contingentia rei materialiter & specialiter accepta, pro ipsis rebus particularibus contingenter se habenribus, h. e. quæ per suām naturam fieri & non fieri possunt: Ut homo potest loqui: quando

Verò loquitur, contingentur loqui dicitur. Dividitur hoc con-
tingens, in id, quod vel aequaliter se habet, ad hunc vel illum effectum
producendum, & utrumque ex æquo respicit; ut est, in homine libe-
rum arbitrium, In Aegeli & Deo libertas. Vocaturque haec contingen-
tia nonnullis intrinseca. Vel in id, quod inæqualiter se habet ad ef-
fectum, nempe per quam res alterutro modo fieri magis vel minus sunt apta.
Dicitur haec contingentia alias extrinseca.

XIV. Porrò triplex secundum scholasticos constituitur conta-
gens. 1. Natum 2. Rarum. 3. Infinitum. De quibus vide Alsted. in Metaph.
l. I. c. 28. p. 228. Colleg. Nov. Disp. Metaph. J. Mart. disp. 8. th. 64 seqq.
Ad contingens Rarum Fortuna & Casus referuntur, de quibus vide
excell. Dn. Præcept. nostri Disp. Met. 10. th. 49, seqq. & ib. quæst. 13.
Item, quæstionem nostram 10. quæ de his quid judicandum sit,
paucis expeditum dabit.

XV. Denique contingentia vel sunt præsentia vel præterita, vel futu-
ra. Per Dichotomiam ex Scalig. vel sunt præterita vel absentia;
Absentia sunt præterita vel futura. Jac. Mart. Disp. Met. 10. th. 60.
Goclen. in Metaph. Timpl. l. I. c. 6.

Contingentia præsentia, Necessiorum (hypotheticorum puta)
assumunt ingenium. *Futura contingentia* dicuntur μέλλοντα, sunt in-
definitæ futura: Ut cras disputabitur. *Futura necessaria* rectè dicun-
tur ἐσόμενα, ut si et Iudicium extremum.

Ultimò, contingens dividitur in complexum quod est enuncia-
tio de re contingente, ut homo ambulat; Et in incomplexum quod
est terminus simplex, ut bibere, currere, saltare &c. Clariss. Dn. J.
Mart. disp. Met. 10. th. 64 seqq. Alsted. l. I. Met. c. 28.

Hinc deduci possunt axiомata.

- I. Necessarium ad perfectionem: Contingens ad imperfe-
ctionem pertinet. Nam:
 1. Necessarium est, quod non potest non esse, Contingens est, quod
potest non esse.
 2. Quia quo quid magis necessarium est, eo etiam ad Entis digni-
tatem & sublimitatem magis accedit.
- II. Quod fit naturæ ordine, necessario fit.
Intelligatur 1. Nisi prohibetur 2. De Necessitate immutabilita-
tis, non coactionis.
- III. Omne contingens est sua natura corruptibile.

IV. Com-

I V. Contingentium non potest haberi scientia. Decantatissimum
hoc est, ejusque ratio minimè obscura. Scientia enim est rerum æ-
ternarum & immutabilium. Adscribit quidam etiam contingentibus scientiam, quatenus considerantur in genere, quia nimis
contingentia ab artibus non excluduntur, sed propositiones gene-
rales ex illis constituuntur. Sed quis contingentia ab artibus vel di-
sciplinis removet, cum Philosophia practica etiam circa rei contin-
gentes versetur. Intelligatur Axioma de scientia proprie sic dicta & dubi-
um erit sublatum.

V. Ut pro causarum diversitate est diversa necessitas: sic ex
eadem est dijudicanda. Jacob. Mart. Exerc. Metaph. 4. th. 4.

V I. Incomplexum necessarium absolutum causam nullam habet,
dependens vero habeat necesse est.

VII. Causæ secundæ in productione effectus cooperantur Deo. Ne-
gant quidam hoc, contendentes, hoc concessò Deum argui imper-
fectionis. Sed sciant illi, quod Deus agendi vim causis secundis tri-
buat non ob insufficientiam virtutis, sed ob immensitatem boni-
tatis, quæ semper est sui communicativa. Hinc sequitur

Quæstio I.

*An necessariò Deus Adamum lapsorum præsiverit;
& an necessariò lapsus fit.*

Descivisse, (heu dolor!) primævum hominem ἐργανίστης Dæmo-
nis instinctu, à conditore suo, & lapsum esse, ipsa misericordiarum vallis,
in qua germanā expulsi Patriā oberramus, ceu loquitur. Necessariò
vero id, an contingenter factum sit, tam in Theologorum quam
Philosophorum scholis quæri cæptum est? Ac iij quidem, qui Cal-
vini stigma in fronte gerunt, necessariò prorsus factum clamitant.
Nos, quorum meliore luto finxit præcordia Titan, *Labi* in
protoplasm contingens, & non necessarium fuisse afferimus. Homo enim, quia
liberā agendi voluntate instructus, orationis compos, appetere po-
terat opposita, ut vel ad vitium vel ad virtutem ferretur. Quæ sanè
labendi potentia, non necessariò vitium inferebat, ut quæ in libe-
ra voluntate erat. Atque in eum finem potentia voluntatis erat
creata libera, ut creator liberrimus, liberrimo & spontaneo cultus
coleretur. Videatur Clariss. Dn. J. Mart. Metaph. exer. l. 2. ex. 6.
theor. 9. & lib. 1. exer. 5. theor. 4.

B a

Labi

Labi igitur contingens; Deum verò ab æterno id præscivisse necessarium omnino dicimus, necessitate nimis non consequentis, sed consequentiæ, quæ necessitas cum contingentia stare potest, h. c. non simpliciter à voluntate Dei ordinante & approbante oriuntur peccata; sed tantum prævidet & permittit, non ordinat, non vult, non approbat. Nec propterea, quia Deus prævidit, lapsus est homo, sed propterea prævidit Deus quia lapsus est. Hinc præscientiam divinam rebus nullam importare necessitatem, quæstione s. infà audiemus. Eadem quoque necessitate, consequentiæ nimis, hæreses fiunt: I. Cor. 11. 19. Eadem necessitate scandalum venire necesse est. Matth. 18. 7. Nec obstat, quod regerunt adversarii, Deum decreuisse lapsum, statuisse & decreuisse ab æterno filium mittere, ad salvandum genus humanum, & à peccatis redimendum. Decrevit quidem lapsum Deus, Decreto scilicet permissionis, quo actionem creature agenti permittit; non verò Decreto approbationis sive efficientis. Sic decrevit missionem filii ab æterno, non necessitate consequentis, sed consequentiæ: Non enim quia Redemptorem mittere decrevit Deus, illicò labi hominem necesse fuit; sed potius quia ab æterno Adamū liberè lapsarum præscivit, de remedio clementer cogitavit.

Quæstio II.

An propterea causa mali Deus sit habendus, quia Adami lapsus permisit, quem tamen impedire potuisset & debuisset?

Ita quidem vos, Viri Calviniani, statuere religioni non habetis: Tametsi negare id videmini, attamen ejusmodi præmissas defendere non exhorretis ex quibus hæc conclusio inferri potest: cum Deum nostrū benignissimū, malarum actionum incitatorem, approbatorem ac effectorem, non sine horrendo sacrilegio constitutis. Petrus Martyr certè, in c. 16. l. 2. Samuel. rationes virginis septem profert, quibus Deum omnium peccatorum causam esse, disertè probare contendit. Stephanus Szegedinus, in loc. com. p. 233: Deum effectivè, non permissivè tantum agere mala, inquit; citante Clar. Dn. D. Meisn. 1. part. Phil. Sobr. sect. 2. c. 1. q. 1. At quam rectè id nati in malis, circumdati in malis, & nil nisi mali fieri putatis? Malo sane consilio id tentatis, vobis quod erit pessimum.

Ex

Ex quo enim fonte sine fronte summum illud bonum, *αὐτοῖς
τὸν, γόδην Φαῦλον σχον*, mali autorem dicere audetis? An quia peccatum impedire debuisset, quod non fecit? At i. facere id, & impedire ex debito non tenebatur; (sicuti Pater filiorum delicta tenetur impedire ex debito; & uti Christianus ex debito, furiosum habere gladium, tenetur impedire;) Quandoquidem hominis erat voluntatis libertatem vel ad bonum flectere, vel ad malum inclinare. à rebus humanis ad DEUM argumentari non licere, nostis; De verbis DEI humano sensu argumentari, est sacrilegium, inquit Hieron. Vid. Finc: 2. part. Sched. 15. pag. 122. Permittebat autem lapsum hominis, secundum suam providentiam, justè, sine culpa: Hominem enim talēm considerat, qui liberè, sine peccato, sine defectu, sine culpa Creatorem coleret. Et sanè si absolute vetuisset, nullāq; ratione hanc libertatem permisisset, eam creaturam, quæ ad cultum liberum spontaneumque erat condita, in servitutem traxisset, cul-
tusq; divini naturam, ex liberrimo rationis motu proinanantis, immutasset, libertatiique proprium ademitteret, atque sic providentiam suam conservantem sustulisset. Plura vide apud excell. Dn. præcept. J. Mart. exer. I. 2, ex. 6. theor. 9. & ib. exer. 5. th. 5. Item, in Disp. Metaphys. 10. quest. 4. Propterea ne causa peccatorum dicendus est DEUS noster? absit. Nec locus heterodoxorum delirio relinquatur, quod dudum ab Orthodoxorum Theologorum articulis fortiter est oppugnatum. Nos *ἐκ τεθύνσις* addendas censemus has rationes, quarum 1. à voluntate DEI est desumpta. 2. ab immutabilitate DEI. 3. à bonitate DEI. 4. à perfectione DEI. Quas vide apud Excell. Dn. D. Meiss. 1. parte Phil. Sobr. Sect. 4. c. 2. q. 6. eruditè ac fusius tractatas.

Nos cum Fulgent: l. 1. ad Monim. p. 12. hanc concludimus questionem: Sicut peccatum in DEO non est, ita ex eo non est. Et p. 46. Absit hoc à nobis, absit ab omnibus Christianis, ut causam cuiuslibet peccati quisquam deputare divinæ audeat æquitati.

Quæstio III.

An in DEM cadat Contingentia?

Dividi suprà diximus, th. 13. Contingentiam, in Intrinsecam & Extrinsicam. Quâ distinctione, & præsentि huic quæstioni satis-

steri posse putamus. Fortiter autem contingentiam extrinsecam de divinis actionibus negamus. Infinitam namq; potentiam, quod externum obstaculum impediet? Intrinsecam verò contingentiam largimur, quam & defendimus, propter originem & fontem, ex quo actiones ejusmodi promanant; Nempe propter liberam DEI voluntatem: Siquidem omnia quæ facit Dominus, liberè efficit, à nullo impulsus aut coactus. J. Martini, Exerc Met I. I. Exer. 5. th. II. Et lib. 2. Exer. 4. th. 6. Liberè autem operari DEUM, sequens probabit

Quæstio IV.

An DEVS liberè agat?

DEUM liberrimum agens esse, nullā fere videtur indigere probatione: Quandoquidem actiones ejus omnes sunt liberrimæ, neque ullo modo alligantur ad causas secundas, nisi illa ipsa DEI libertate, h. e. ex ordinatione voluntatis divinæ, J. Mart. exer. I. I. exer. 3. th. 8. Ut igitur liberrimum agens est, ita omnia liberæ & immutabili voluntate, & non alienâ produxit. Alias enim ab alio, vel infinito vel finito ductus vel coactus esset. Non ab alio infinito, ne actio & passio in infinitum cadens, Ens infinitum esse neget: Neq; ens aliud infinitum datur. Non à finito, quia finitum non erat: quod autem non est, ejus non sunt causæ: Ergo, nec operatio. Quin imò potentia finiti impeditur per potentiam infiniti, imò absumentur. Unde neque naturæ suæ necessitate Mundum creavit DEUS, Ut enim primo mobili primus & perfectissimus motus: Ita primo agenti debetur prima perfectissimaq; operatio &c. Videatur Clar. Dr. Jacob. Mart. lib. 2. exer. Met. 5. th. 3. Nos pergimus, sit

Quæstio V.

An DEI præscientia tollat rerum Contingentiam?

Prius quām & hanc quæstionem expeditam demus, Deique præscientiam rebus necessitatē minimē adferre, & contingentiam auferre demonstremus; Hanc diluemus objectiunculam, quā, qui contingentiam tollunt, Achilleæ instar Panopliæ uti consueverunt:

Si est divina præscientia, utique nec poterunt esse contingentia, Quia si DEVS hoc ita futurum esse videt, utique illa prævisio necesse.

necessitatem, ut ita fiant, rebus inferet. Si enim aliter fierent, invita esset & vana DEI previso, Quod absurdum &c. At est divina præscientia, Ergo non contingentia.

Ad hoc argumentum Piccol. Phil. Mor. gr. 2. cap. 33. pag. 205. nervosè ita respondet: Sapientiæ & providentiæ munus est servare naturam & conditionem rerum, non pervertere; propterea cum variis procreaverit rerum gradus, quosdam servitate, alios libertate præditos, non eos confundit, sed distinctos servat, ut non unius tantum conditionis & gradus rerum, sed cunctorum sit opifex. Quare cum creaverit hominem liberum, facultateq; consultandi & præligendi præditum, suâ præcognitione non auferat ab eo, quod ei dedit, alioquin intelligens hominem redderet illum non hominem, & suâmet sapientiâ opera sapientiæ everteret. Præcognoscit DEUS præelectiones nostras: At non quia præcognoscit, ideo ita nos eligimus, sed contra: quia nos ita liberè eligimus, ipse præcognoscit, nos liberè eligere. Hactenus Piccolomineus. Sagitt. Cent. 3. axiom. Metaph. dec. 3. ax. 5. Distinctione, inter ipsam Dei prævisionem, & Res prævisas respondet: Illam res omnes præsentes habere dicit; Has duplices esse ait, Naturales, in quibus non tam evi- dens est contingentia, utpote quæ ad servitutem magis sunt adstric- Etæ; Et voluntariò agentes, quibus, qui per prævisionem libertatem adimidi dixerit, absurdus erit. Videatur ipse Sagitt. l. alleg. Nos pau- cissimis propositæ respondebimus quæstioni, prorsus inficiantes, DEI præscientiam rebus necessitatem adferre, & contingentiam auferre.

Quam negationem I. Instantijs munimus. Si DEI præscien- tia rerum causa esset, sequeretur, 1. Res omnes ab æterno fuisse, quia præscientia DEI ab æterno fuit. 2. DEUM esse causam peccatorum, quoniam prævidet illa, quod absurdorum absurdissimum est. 3. DE- UM non liberè sed necessariò agere. 4. Omnia quæcunque DEUS novit, certò evenire, quod falsum.

II. Exemplis. Si nude præscientia rebus necessitatem impone- ret, utique & hominum præscientia quando non fallitur, tale quid faceret. At contrarium exempla testantur ad oculum: Astrolo- gus ex causis naturalibus in fallibiliter (Physicâ infallibilitate) præscit & prævidet Eclipsin anni sequentis; Medicus mortem

agro-

egroti agonizantis; architectus ruinam ædificij nutantis; Naucle-
rus tempestatem cœli minitantis; sed num ob id, vel Astrologus E-
clipseos, vel Medicus Mortis, vel architectus ruinæ, vel nauclerus
tempestatis causa est? Haud reor, & tamen res illæ evenire aliter
non possunt, si ordinarium naturæ cursum species, & nihilominus
ratione causarum contingenter eveniunt.

III. *Rationibus.* 1. Præscientia DEI est interna intellectus divini
actio, notatque solam simplicem futurorum prænotitiam, non si-
mule efficacem producendi voluntatem. Hæc autem sola rerum cau-
sa est, quæ quia à præscientia sæpè sejuncta, ideo ista res causare, &
necessitatem imponere nequit. 2. Actus nunquam est causa sui ob-
jecti, sed contra potius, objectum est causa sui actus. Iam autem
præscientia actus est, objectum res præscitæ. E. Illa harum causa
non est: sed contra. Hinc Regula Theologorum: Res non pendent
à scientia, sed scientia à rebus. Non enim propterea aliquid erit,
quia id scit DEUS futurum, sed quia futurum est, ideo scitur à Deo,
antequam fiat, uti loquitur Origenes super cap. 8. Epist. ad Rom.

Vide Clar. Dn. D. Meisn. i. parte Phil. Sobr. Sect. 4. quest. 4.

Quæstio VI.

An Homo liberè operetur?

Circa hanc quæsitionem obiter tenendum, Actiones humanas
dici quoque posse necessarias, etiamsi sint voluntariæ, imò quam-
vis liberæ sint, quia vel ex necessitate præcepti sunt, de qua dicitur,
i. Cor. 7.37. μὴ ἔχων αἴραγκλω, οὐ γοὶς ἔχει περὶ τῆς ἴδιας θελήματος,
vel ex subjectione quadam servili, & sic necessariæ dicuntur, si quis
faciat eas ex timore. Sed ut eò melius constet, quæ nam libertas pro-
priè in controversiam veniat, sciendum est, esse hanc quæ verè li-
bera est ab illa necessitate, quam in agendo habent res naturales &
irrationales. J. Mart. Disp. Met. 10. q. 4.

Circa hanc libertatem mirè Stoicos errasse in propatulo est,
qui olim famosi erant hoc nomine, quod omnia inevitabili & abso-
luta εἰ μάρτυρι evenire censerent, omnesque actiones suas, etiam
pessimas, etiam sceleratissimas, occulto Fati vel raptui vel instinctui
adscriberent: Unde ille fuit apud Luciarum. Fato furatus sum, cui alter:
fato suspenderū. Dn. D. Meisn. i. part. Phil. Sobr. Sect. 2. cap. L. quest. 1.
Jac.

Jac. Martini exer. Met. I. 1. ex. 5. th. II. Istā verò conferruminatam Stoicæ necessitatē catenā nos rupturi, libertatemq; hominis in actionibus moralibus & civilibus adstructuri, comprobatur dabimus, esse in homine facultatem aliquā activā, quæ ex se, & ex suā natura trinseca ac particulari, non est determinata ad unum tantūm, veluti est causarum quæ operantur absque usu rationis: Verum indifferens ex se ad hoc vel illud operandum & non operandum, positis omnibus requisitis ad agendum; id quod i. communi omnium Philosophorum suffragatione comprobatur: Aristotelis cum primis, potentias rationales ab irrationalibus distinguentis, & libertatem hanc velut fundamentum totius moralis doctrinæ assertentis. Platonis, hominem in multis actionibus suis non ferri necessitate, sed voluntate sua & libertate, testantis, lib. ult. de Rep. Item Ciceronis, qui l. de Divin. & Nat. Deorum, tantopere hominis libertatem defensavit, ut divinam præscientiam negaret, ex eo quod putaret, hanc pugnare cum libertate humana atque ita, ut homines ficeret liberos, fecit sacrilegos, ut loquitur August. Deinde ab experientia probare possumus. Constat enim in nostra potestate situm esse, agere vel omittere, nosque ad hoc uti discursu ac consultatione, ut in unam partem potius quam aliam inclinamus. Tale igitur esto argumentum: ubi cunq; est electio & inclinatio ad faciendum & omittendum, ibi est libertas. Atqui in homine est electio, vel omission actionum. E Atque hoc est; quod recte Damascenus innuit, Frustra, inquiens, nobis esset data deliberandi & consultandi potestas, ni electio in nostra potesta, te esset. III. à natura malarum actionum, quæ si non ex libera voluntatis nostræ determinatione provenire censerentur, divina utique motioni necessitatem inferenti vendicandæ forent. Quod consequens cum sit absurdum, & manifestè in Deum blasphemum, etiam antecedens erit. Prbationem vide apud Jac. Matt. I. allg. Porro potentiam hanc, quatenus libera est, non posse esse nisi acti- vam. Vide apud eund. disp. Met. 10 quest. 4.

Quæstio VII.

An causa secunda liberè esse possit, si prima non sit?

Negandum omnino cum Suario ducimus, ullam causam secundam liberam esse, si prima non sit libera. Cujus assertionis rationes hæ sunt: 1. Si enim Deus non haberet libertatem, non forte unde creatura eam participaret; libertas namque ut sic, pertinet

C

ad

ad perfectionem simpliciter, quæ si in Deo non fuerit formaliter, neque in creaturis esse potest. Deinde si aliqua causa est capax libertatis, maximè intellectualis creatura erit: Atqui si in Deo non esset libertas agendi, non esset etiam in creatura intellectuali. Deus quippe est intellectualis per essentiam, creatura per participacionem. Quicquid ergò perfectionis in gradu intellectuali excogitari potest, unde oriatur libertas, excellentiori modo est in Deo. **Decisio** ergò ζητήσεως cum Suario sit: Etiamsi prima causa ageret ex necessitate naturæ illo modo, non tamen impeditur am usum libertatis, neque ablaturam omnem contingentiam effectuū causarum secundarum. Rationes hujus tres vide ad excell. Dn. Jac. Martin. Disp. Metaph. 10. quest. 5. Nos pergimus.

Quæstio VIII.

An astra agant in voluntatem hominis?

Sicut clavus clavum; ita error alium trudit et secum trahit, ad- cō ut verum sit illud Aristotelis; *Dato uno inconveniente, sequuntur infinita.* Id quod circa hanc quæstionem potissimum contingere manifestum est: Etenim non defuerunt, nec defunt, qui cœlorum influxum directe & per se cadere in humanas animas & voluntates ajunt, id quod infert animæ materialitatem, ac consequenter mortalitatem. Verum nihil illud cymbalum ad nostras aures. Nos pro hac placenta, cibum firmorem apponemus, ex Distinctionum promtuario desumū. Non igitur simpliciter dicimus, cœlum ut & astra in voluntate hominis non agere, quando quidem cœlum 1. per suum motum. 2. lumine suo, 3. Denique virtute & influentiâ sua, tribus hisce mediis q. instrumentis in hæc inferiora agit, Veli curio Phys. l. 2. c. 2. Sed, ut dixi. *Distinguimus inter actionem Mediataam & imminutam,* qua distinctione rectissimè hæc decidetur quæstio. Corpora cœlestia agunt in potentiam animæ, voluntatem videlicet, *Mediata;* non tamen eandem cogendo, tum quod hac ratione Deus iniquitatem argui posset, talia astra creans quibus hic homo no lens volens ad bene agendum, ille ad peccandum cogatur, tum quod libertas agendi voluntati denegaretur: sed inclinando, & quidem mediante temperamento: Etenim quamprimum sanguis circa eor ab astris calefit, hominis voluntas ad iram excitatur; si quidem ex effervescente sanguine appetitus irascibilis profluit: Sic ergò corpora cœlestia directe in Temperamentum, indirecte vero in voluntatem agunt.

C 2

Ex

Ex quibus tamen concludi non debet , quasi temperamentum sit
immediatè causa vel impediendi , vel promovendi voluntatem in-
homine . Nam voluntas sæpè quidem temperamentum sequitur , sed
non necessariò . Voluntas enim libera quatenus libera , non cogitur
à temperamento ad iram , sed tantùm inclinatur . Unde rectè ab A-
ristotele media hæc , Natura , Doctrina & assuefactio sive educatio ,
quibus homo temperamentum suum quantumvis malum corri-
ge-re potest , sunt tradita ; Verba ejus hæc sunt : γένεσις δὲ ἀγαθὸς οἰον-
τας , οἱ μὲν Φύσει : οἱ δὲ ἔθει : οἱ δὲ διδαχῆς . Velst . Cent . quæst . Eth . de-
cad . 4 . quæst . 10 .

Quæstio IX.

Quid defato sit habendum ; utrum aliqua ratione inter Causas efficientes universi possit numerari ?

De fato tot penè extitere quondam sententiaz , quot disputan-
tium fuere capita . Quot verò fatui illius fati fuerint propugnato-
res , hujus loci non est prolixè commemorare . Acerrimè omnium
id defensum ivit Stoica secta , cuius sententia videatur apud Finc.
exer . Acad . 6 . Meritò autem Stoicorum impiam istam sententiam , è
veritatis Repub . prescribendam esse , hæc brevissimæ evincunt ratio-
nes & argumenta . Si omnia fiunt ex necessitate , nihil opus fuerit
consultationibus in aggrediundis rebus humanis 2 . Si omnia fiunt
Fato , Deus peccatorum autor constituitur . 3 . Usus præmiorum quæ
recta facientibus proponuntur ; & pænarum , quæ male se gerenti-
bus , infliguntur , tolleretur . 4 . Sententia de Fato ipsis repugnat sensi-
bus . Vid . Finc . exer . Acad . exer . 6 . de hoc ipso fusius differenter .
Nobis paucula hæc , quasi ὡς ēπει τόπω dicta sufficiant .

Veram de Fato & genuinam sententiam cum Suarez esse ai-
mus , ut se solum extendat ad effectus naturalium causarum , ad quos
neq ; Angelica neq ; humana Creatura suā libertate ullo modo con-
currat , sed qui ex serie & ordine causarum universi inevitabilem
per causas secundas , & per primam secundum ordinariam potentia-
m , & secundum modum operandi & concurrendi , hujusmodi cau-
sis connaturaliter debitum , aut etiam ex immutabilitate alicujus
decreti , vel præfixionis ipsius DEI , non tamen ex absoluta potentia
& voluntate ejus promanet . Quærenti , ant talium effectorum respe-
ctu fatum sit causa efficiens , vel relatio quædam ? Respondetur , effi-
cientem non esse , ut pote quæ ad necessitatem inducendam sola non

sufficit, quam fatum indicat, sed esse collectionem causarum, ex divina providentia sic dispositarum. Ad efficientem tamen magis reducitur, ut pote per se effectum in tali materia supposita inducentem. Plura de hoc vide apud Clariss. Dn. J. Mart. Disp. Met. 10. q. 11.

Quæstio X. Quid de Casu & fortuna sit statuendum?

Non DEAM h̄ic aliquam, quæ Gentilibus (causam multorum effectuum Casualium, qui hominibus accidunt, ignorantibus) Fortuna appellata est, h̄ic intellectam volumus, sed fortuitum rerum eventum, qui in libere agentibus locū habet, secundum Suarium Disp. 19. sect. 12. p. 467. Nam ubi voluntas, quæ deliberat, effectum præstare non potest, sed evenit aliud per accidens præter Consilium agentis, ob externam quandam vim, id fortunā evenire dicitur. Arist. 2. phys. tex. § 2. Ut sanitas fortuitò dicitur restituta, quam non medicus, sed alio quædam egroti, præter rationem suscepit, b. g. potus aquæ frigidæ reddit. Unde & fortuna Causa per accidens dicitur. CASUS in naturalibus est, non ut sit aliqua Causa determinata per se instituta, ad talēm effectum, sed esse posse quamlibet causam effientem creatam, quatenus ex accidenti conjungitur effectui. Unde si quid in natura propter materiæ fluxibilitatem fiat præter finem, casu id ortum dicitur, Arist. 2. Phys. tex. 59. Et 61. Ut si bitrum è mensa delapsum non frangitur, casus est. J. Mart. In Col. Novo Disp. Met. 8. th. 68 69. Differunt Contingentia & Casus. Casu quæ sunt, sunt præter intentionem agentis, Contingenter vero multa eveniunt, etiam ex intentione agentis. ib. th. 70 Ultimò sciendum, fieri posse, ut idem effectus sit fortuitus & casualis, seu à fortuna & casu, diverso tamen respectu! Ut inventio thesauri est fortuna respectu hominis fodientis terrā: Casus vero, respectu Causæ naturalis, generantis aurum. Vide Clar. Dn. J. Martini, Disp. Metaph. 10. quest. 13.

Eruditione, pietate ac fide præstanti juveni,
Dn. Johanni Balthasari Bernholdo, amico & Con-
victori suo Charissimo.

{ **C**hare DEO & Mūsis studijsq; exculte JOHANNES
Baltasar, Aonij cura decusq; Chori.
Augutæ secreta Sophum dum imagine mentie
Scrutaris, studijs tempore chara locans.
Et quid sit Fatum, Contingens, quidq; Necessum
Differis, atque ipsa cum ratione probas;
Bellè audes BERNHOLDE, Tuis sic ergo quadrigis
Felix concedat Jupiter altus iter.
Ut tandem Mūsis comitantibus ardua Pindæ
Quæ virtus resi det culminis possidens.

M. Balthasar Mencius Nimecensis Saxo.

P. C. atat. 77.